

1. Kontakty rodziców z dzieckiem w świetle przepisów i orzecznictwa

Kontakty rodziców z dzieckiem stanowią jedną z podstawowych instytucji prawa rodzinnego, której celem jest podtrzymywanie i rozwijanie więzi osobistych pomiędzy dzieckiem a rodzicami, niezależnie od ich wzajemnych relacji czy sposobu wykonywania władzy rodzicielskiej. Normatywną podstawę tej instytucji stanowią przepisy ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy, w szczególności art. 113–113⁶ k.r.o. Konstrukcja kontaktów z dzieckiem opiera się na założeniu, że zarówno rodzice, jak i dziecko mają prawo i obowiązek utrzymywania ze sobą relacji, a ingerencja sądu w ten obszar powinna następować wyłącznie wtedy, gdy wymaga tego dobro małoletniego.

W praktyce sądowej kluczowe znaczenie ma wykładnia pojęcia kontaktów z dzieckiem. Zgodnie z przepisami obejmują one nie tylko osobiste spotkania czy zabieranie dziecka poza miejsce jego stałego pobytu, lecz także bezpośrednie porozumiewanie się, utrzymywanie korespondencji oraz korzystanie ze środków porozumiewania się na odległość, w tym komunikacji elektronicznej. Uregulowanie to ma istotne znaczenie praktyczne, ponieważ pozwala dostosować sposób realizacji kontaktów do wieku dziecka, miejsca zamieszkania rodziców oraz ich aktualnej sytuacji życiowej.

Szczególne znaczenie ma zasada, zgodnie z którą kontakty z dzieckiem pozostają instytucją niezależną od władzy rodzicielskiej. Oznacza to, że nawet ograniczenie lub pozbawienie rodzica władzy rodzicielskiej nie prowadzi automatycznie do wyłączenia prawa do kontaktów, jeżeli nie przemawiają za tym okoliczności związane z dobrem dziecka. W orzecznictwie Sądu Najwyższego konsekwentnie podkreśla się również, że rozstrzygnięcia dotyczące kontaktów nie zmieniają samej istoty władzy rodzicielskiej, lecz służą uporządkowaniu relacji rodzinnych i ochronie praw dziecka do utrzymywania więzi rodzinnych.

W kontekście ograniczenia kontaktów istotne jest ustalenie, czy ich dotychczasowy sposób realizacji zagraża prawidłowemu rozwojowi dziecka, jego poczuciu bezpieczeństwa albo stabilności emocjonalnej. Kodeks rodzinny i opiekuńczy przewiduje możliwość wprowadzenia różnych form ograniczeń, począwszy od ustalenia nadzoru przy spotkaniach, aż po zakaz określonych form porozumiewania się. Zakaz kontaktów powinien jednak mieć charakter wyjątkowy i być stosowany jedynie wtedy, gdy łagodniejsze środki nie zapewniają należytej ochrony dobra małoletniego.

Z perspektywy praktyki radcy prawnego kluczowe znaczenie ma właściwe przygotowanie materiału dowodowego, obejmującego zarówno dokumenty, jak i inne środki potwierdzające

rzeczywisty przebieg relacji rodzica z dzieckiem oraz wpływ tych relacji na sytuację małoletniego. Staranna analiza sytuacji faktycznej, uwzględnienie wieku dziecka, jego potrzeb emocjonalnych oraz zdolności rodziców do współpracy decydują o skuteczności stanowiska procesowego w sprawach o ustalenie, zmianę lub ograniczenie kontaktów.

2. Wykonywanie władzy rodzicielskiej po rozstaniu rodziców

Instytucja wykonywania władzy rodzicielskiej po rozstaniu rodziców stanowi jeden z najistotniejszych obszarów prawa rodzinnego, ponieważ służy określeniu zasad sprawowania pieczy nad dzieckiem w sytuacji, gdy rodzice nie pozostają we wspólnym pożyciu. Jej podstawę prawną stanowi art. 107 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, zgodnie z którym sąd opiekuńczy, kierując się dobrem dziecka, określa sposób wykonywania władzy rodzicielskiej i utrzymywania kontaktów z dzieckiem przez rodziców żyjących w rozłączeniu.

W praktyce orzeczniczej kluczowe znaczenie ma zasada pierwszeństwa dobra dziecka nad interesami i oczekiwaniami rodziców. Ocenie podlega nie tylko więź emocjonalna łącząca dziecko z każdym z rodziców, lecz także ich zdolność do współdziałania w sprawach wychowawczych, zapewnienia dziecku stabilnych warunków rozwoju oraz poszanowania jego potrzeb psychicznych, edukacyjnych i społecznych. Pojęcie dobra dziecka ma charakter klauzuli generalnej, dlatego jego treść każdorazowo ustalana jest z uwzględnieniem okoliczności konkretnej sprawy.

Istotne znaczenie procesowe ma porozumienie rodziców dotyczące sposobu wykonywania władzy rodzicielskiej i utrzymywania kontaktów z dzieckiem. Jeżeli pozostaje ono zgodne z dobrem dziecka, sąd może pozostawić władzę rodzicielską obojgu rodzicom. W braku takiego porozumienia sąd rozstrzyga o sposobie wspólnego wykonywania władzy rodzicielskiej, a gdy przemawia za tym dobro dziecka, może powierzyć jej wykonywanie jednemu z rodziców, ograniczając władzę drugiego do ściśle określonych obowiązków i uprawnień.

W kontekście praktyki sądowej szczególnej uwagi wymaga zagadnienie pieczy współdzielonej, w tym modelu opieki naprzemiennej. Nie ma ono charakteru automatycznego i nie może być traktowane jako rozwiązanie właściwe w każdej sprawie. Możliwość jego zastosowania zależy przede wszystkim od poziomu współpracy rodziców, odległości między ich miejscami zamieszkania, wieku dziecka oraz tego, czy taki model zapewnia mu poczucie bezpieczeństwa, przewidywalność i stabilność codziennego funkcjonowania.

Z perspektywy praktyki radcy prawnego zasadnicze znaczenie ma precyzyjne przedstawienie okoliczności świadczących o tym, które rozwiązanie najlepiej realizuje dobro dziecka. Doniosłe pozostaje wykazanie dotychczasowego zaangażowania każdego z rodziców w wychowanie, ich kompetencji opiekuńczych, warunków bytowych oraz gotowości do komunikacji w sprawach dziecka. Odpowiednio przygotowana argumentacja prawna i faktyczna ma decydujący wpływ na rozstrzygnięcie o sposobie wykonywania władzy rodzicielskiej po rozstaniu rodziców.